

O'QUVCHILARDA 4K KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JAMIYATDAGI DINAMIK O'ZGARISHLARGA TAYYORLASH

Kadirova Nilufar Mirzaakbarovna

Namangan viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy
markazi, Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası
mudiri, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

kadirovanilufar81@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda butun dunyoda sodir bo'layotgan dinamik o'zgarishlar zamonaviy "Raqamli jamiyat"ning shakllanishiga turtki bo'ldi. Bu dinamik o'zgarishlar ta'lim tizimi oldiga ham bir qator muhim vazifalarni qo'yimoqda. Mazkur maqolada "Raqamli jamiyat"da insonni hayotga alohida tayyorlash zarurati, zamonaviy pedagogikada ro'y berayotgan o'zgarishlar "Ta'limning yangi paradigmasi"da o'z ifodasini topayotganligini, yangi ta'lim paradigmasining o'ziga xos "Kelajak uchun ta'lim" strategiyasi asosida ishlab chiqilgan 4K modelining mazmuni va maqsadi haqida ilmiy farazlar bayon qilingan. Bundan tashqari o'quvchilarda 4K (kommunikativ, kolloboratsiya, kreativlik, kritik fikrlash) ko'nikmalarini rivojlantirish orqali jamiyatdagi dinamik o'zgarishlarga tayyorlash, o'quvchilarni jadal rivojlanayotgan raqamli jamiyatga moslasha olishida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligi, ta'lim muassasalarida raqamli texnologiyalarning keng qo'llanilishi o'quvchilarda ushbu hayotiy zarur ko'nikmalarni rivojlantirishga asos bo'lishi muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Raqamli jamiyat, ta'lim paradigmasi, dinamik o'zgarishlar, hayotiy ko'nikmalar, 4K modeli, raqamli ta'lim, jamoaviy hamkorlik, tanqidiy fikrlash.

ПОДГОТОВКА К ДИНАМИЧЕСКИМ ИЗМЕНЕНИЯМ В ОБЩЕСТВЕ ПУТЕМ РАЗВИТИЯ 4К НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ

Кадирова Нилуфар Мирзаакбаровна

док.фил.пед.наук (PhD),

Заведующий кафедры методики дошкольного, начального и
специального образования Национальный центр по обучению педагогов
новым методикам Наманганской области kadirovanilufar81@gmail.com

Аннотация: Сегодня динамичные изменения, происходящие во всем мире, стимулировали формирование современного «Цифрового общества». Эти динамичные изменения ставят перед системой образования ряд важных задач. В данной статье выражены необходимость специальной подготовки человека к жизни в «Цифровом обществе», изменения, происходящие в современной педагогике, в «Новой парадигме образования» научных гипотезах о содержании и цели обучения модель 4К заявлена. Кроме того, путем развития навыков 4К (коммуникативность, сотрудничество, творчество, критическое мышление) у учащихся, подготовки их к динамическим изменениям в обществе, повышается важность развития навыков 4К в способности учащихся адаптироваться к быстро развивающемуся цифровому обществу. Обсуждалось, что широкое использование цифровых технологий в образовательных учреждениях является основой развития этих жизненно важных навыков у учащихся.

Ключевые слова: Цифровое общество, образовательная парадигма, динамические изменения, жизненные навыки, модель 4К, цифровое образование, командная работа, критическое мышление.

PREPARING FOR DYNAMIC CHANGES IN SOCIETY BY DEVELOPING STUDENTS' 4K SKILLS

Kadirova Nilufar Mirzaakbarovna

Namangan region national center for Training Pedagogues in New methods,
head of the Department of Pre-School, Primary and Special Education Methods

Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

kadirovanilufar81@gmail.com

Abstract: Today, The Dynamic changes taking place all over the world have motivated the formation of the modern “Digital society”. These dynamic changes put a number of important tasks before the educational system. In this article, the necessity of special preparation of a person for life in the “Digital society”, the changes taking place in modern pedagogy are expressed in the “New paradigm of education”, the 4K scientific hypotheses about the content and purpose of the 4K model are stated. In addition, by developing 4K (communicative, collaboration, creativity, critical thinking) skills in students, preparing them for dynamic changes in society, the importance of developing 4K skills in students’ ability to adopt to the rapidly developing digital society. It was discussed that the widespread use of digital technologies in educational institutions is the basis for the development of these vital skills of students.

Keywords: Digital society, educational paradigm, dynamic changes, life skills, 4K model, digital education, team collaboration, critical thinking.

KIRISH:

Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida globallashuv va demografik muammolar jamiyatni faol ravishda o'zgartirmoqda. XXI asrda bu o'zgarishlarga moslasha oladigan eng muhimi, tanqidiy fikrlash, hamkorlik qilish, muammolarni noodatiy hal eta olish qobiliyatiga va ijtimoiy ko'nikmalarga ega shaxsni shakllantirish masalasi bugungu kun pedagogikasi oldida turgan muhim vazifalardandir. O'tgan asrning ta'lim texnologiyalari asosida shakllantiriladigan bilim va ko'nikmalar XXI asr o'quvchisini kelajakda muvaffaqiyatga erishishi uchun yetarli emasligi ayon bo'lib bormoqda. Bundan kelib chiqib rivojlangan davlatlar ta'lim tizimi ham o'z maqsadlarini qayta ko'rib chiqmoqda va ta'lim dasturlariga tobora kengroq hayotiy ko'nikmalarni kiritib borishmoqdalar. YUNESKO¹ tomonidan qabul qilingan ta'lim sohasidagi asosiy

¹ YUNESKO. Barqaror rivojlanish maqsadlari uchun ta'lim: o'quv maqsadlari. - 2017 yil.

xalqaro hujjat “Barqaror rivojlanish maqsadlari”ni tavsiflab, kognitiv, ijtimoiy-hissiy va xulq-atvorli zamonaviy ta’lim natijalarini belgilab berdi. [10, b.4]

Zamonaviy ta’lim muammolari, bilim oluvchilarda hayotiy ko’nikmalarni rivojlantirish bo’yicha olib borilayotgan ilmiy-pedagogik tadqiqotlarda Gonkong, Janubiy Koreya, Singapur, Yaponiya va Vetnam kabi davlatlar yetakchilik qilmoqda. Zamonaviy ta’lim tamoyili asosida hayotiy ko’nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar Osiyo-Tinch okeani mintaqasi mamlakatlarida amalga oshirildi, ular ta’lim yutuqlari bo’yicha jahon reytingida tez o’sib bormoqda.² Tadqiqotchilar ushbu mamlakatlarning ta’lim siyosati, ta’lim standartlarini belgilovchi hujjatlarni o’rganib chiqdilar va o’quvchilarda shakllanishi kerak bo’lgan keng tarqalgan ko’nikmalar, qadriyatlar, munosabatlar va boshqa ta’lim natijalarini aniqladilar. Ular orasida birinchi o’rinlarni milliy va innovatsion yondashuv, tanqidiy va kreativ fikrlash, o’zini boshqarish va boshqalar bilan faol munosabatda bo’lish qobiliyatlari muhim deb olindi. [10, b.6]

So’ngi yillarda rivojlangan aksariyat davlatlar ilmiy-pedagogik tadqiqotlarda asosiy e’tiborni “4K” ta’limiy yondashuvi asosida o’quvchilarda zarur hayotiy ko’nikmalarini rivojlantirishga qaratmoqdalar. Bularga: kritik (tanqidiy fikrlash), kommunikatsiya (muloqot), kolloboratsiya (hamkorlik), kreativlik (ijodkorlik) kiradi. Ushbu yondashuv AQSh va boshqa mamlakatlarning bir qator bolalar bog’chalari va maktablarida o’rganilib, sinovdan o’tkazildi va XXI asrda o’qitish uchun namuna sifatida qabul qilindi. Rossiyada ushbu yondashuv ko’rsatilgan ko’nikmalarning birinchi harflaridan keyin “4K” deb nomlangan. Ushbu yondashuvning amalga oshirishda ya’ni, tanqidiy fikrlash, muloqot, ijodkorlik va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradigan ta’lim muhitini loyihalash masalasini nazariy tadqiq etish ehtiyoji mavjud.

Pedagogikada ta’lim muhiti shaxsiy rivojlanish manbai sifatida qaraladi. “Ta’lim muhiti” tushunchasi olimlar tomonidan noaniq va juda keng talqin qilinadi, chunki bu tushunchaning yagona va umumiy qabul qilingan talqini

²YUNESKO. Yigirma birinchi asr muammolari uchun maktab va o’qitish amaliyoti: Osiyo-Tinch okeani mintaqasidan saboqlar, mintaqaviy sintez hisoboti. - 2016 yil.

mavjud emas. “Ta’lim muhiti” tushunchasining mazmuni uni ko’rib chiqish nuqtai nazari bilan belgilanadi.

Shu munosabat bilan, “4K” ko’nikmalarini rivojlantirish uchun pedagogik shart-sharoitlarni yaratishga hissa qo’shadigan ta’lim muhitini loyihalash xususiyatlarini aniqlash zarurati mavjud. “4K” ko’nikmalarini rivojlantirish uchun ta’lim muhitini loyihalashda qanday ta’limiy andozalardan foydalanish kerak?

Ushbu xususiyatga yaqin ta’rifni G.A. Kovalyov ta’lim muhitini ta’lim jarayonining sub’yektlari, ta’lim muhitining ijtimoiy komponenti, fazoviy-predmetli va texnologik komponentlaridan tashkil topgan to’rt komponentli tuzilma sifatida tavsiflagan.[7, b.13-23]

L.S. Podimova, E.A. Alisov, T.A. Golovyatenko ta’kidlaganidek, “binolar elementlarining tuzilishi, fazoviy o’zgarishi, uning yangilanishi, dinamikligi, harakati, shaxsiy taassurotlarning sofliigi va barqarorligini, fikrlash ijodkorligini belgilaydigan imkoniyatlarga e’tibor qaratish lozim”. [11, b.370]

D.R.Koxanovskaya ta’kidlashicha, an’anaviy maktab muhiti o’quvchilarning tashabbusini sustlashtiradi va hatto o’qituvchining ijodkorlikni rivojlantirish uchun “mahalliy” usullardan foydalanishi ijodiy faoliyatni rag’batlantirmaydi, chunki ular birinchi navbatda yangi o’rganilgan usullarni ko’paytirishga qaratilgan bo’lib, ijodiy fikrlashni yaratish va rivojlantirishga xizmat qilmaydi. Uning fikricha, faqat fazoviy-predmetli shakllangan ko’p tomonlama tizimli ta’sir o’quvchilarning psixologik tazyiqlarini bartaraf etishi va ularni ijodiy faoliyatga undashi mumkin. [8]

Umumiy o’rta ta’lim – shaxs rivojlanishi davrining eng muhim bosqichidir. Bu davr o’quvchi ongida hayotni tushunish, tasavvur qilish, bilim olish, hayotiy ko’nikma va malakalarini rivojlantirishning asosiy pallasini bo’lgani uchun ham jiddiy e’tibor talab etadi. Ayni shu pallada bola o’z “Meni” ni yaratadi, hayotga va ta’lim olishga nisbatan qiziqishni, mehrni tuyadi, ilm yo’lidagi kelgusi natijalar uchun ma’lumotlar to’plashni boshlaydi. Bu esa, zamonaviy pedagogika oldidagi doimiy va murakkab masala sifatida g’oyaviy, tarbiyaviy va ma’rifiy saviyasiga jiddiy yondashishni talab etadi. Umumiy o’rta ta’limning eng muhim asosiy

maqsadi hayotiy faoliyatning mustahkam asosini yaratish, ularning bilish faolligi orqali hayotiy ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdan iborat. Ma'lumki, o'zgarishlar davrida ta'lim tizimi ijtimoiy jarayonlardan kelib chiqqan holda shiddat bilan rivojlanishni taqozo etadi. Ta'lim-tarbiya orqali jamiyatda kelajakdagi vazifalarni bajarishga qodir bo'lgan yangi avlod shakllantiriladi. Maktab ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida o'qitish metodikasini takomillashtirish vazifasi belgilangan. Shunga muvofiq, muayyan ishlar bajarildi. Xususan, ilg'or xorijiy tajribalar asosida ta'limni rivojlantirishning zamonaviy strategiyalari, o'qitishning samarali metodlari va texnologiyalari ishlab chiqildi.

METODIKA:

Zamonaviy jamiyatning o'ziga xos xususiyati - bu atrofdagi dunyoning o'zgaruvchanligini tobora ortib borishi bilan izohlanadi. O'zgaruvchanlik ijtimoiy hayotning deyarli barcha jabhalariga ta'sir etuvchi misli ko'rilmagan xilma-xillik orqali namoyon bo'ladi. Bunga quyidagi misollarni keltirishimiz mumkin:

- 1) Ishlab chiqarishdagi dastgohlarining funksionalligi, quvvati va tashqi ko'rinishining o'zgarishi;
- 2) Kompyuterning zamonaviy tashqi ko'rinishini, vazifalarini va imkoniyatlarini o'zgarishi;
- 3) Telefonning (yoki haligacha telefon deb ataladigan ob'yektning) funksional xususiyatlarining o'zgarishi;
- 4) Tibbiy diagnostika usullarining o'zgarishi;
- 5) Stomatologik davolash usulini o'zgarishi va hokozolar.

Ushbu misollarning barchasi kamida bitta umumiy xususiyatga ega: qisqa vaqt ichida mutaxassislar tomonidan katta hajmdagi vazifalarni bajarish va qayta ishlash natijasida o'zgarishlar yuzaga keldi.

Jamiyatda, butun insoniyat dunyosida sodir bo'layotgan dinamik o'zgarishlar zamonaviy jamiyatning turli nomlarini keltirib chiqardi: "postindustrial jamiyat", "postsivilizatsiya", "texnotronik jamiyat" va boshqalar. Biroq, bugungi kunda eng ko'p qo'llaniladigan atama "Raqamli jamiyat"dir.

“Raqamli jamiyat”ga xos xususiyatlarni tahlil qilish insonni axborot jamiyatida hayotga alohida tayyorlash muammosini ajratib ko’rsatishga imkon beradi, bu esa o’z navbatida ta’lim tizimida tub o’zgarishlarni talab qiladi. Mamlakatimizda ushbu muammoni hal qilish yo’llaridan biri hukumatimiz tomonidan amalga oshirilgan “Raqamli ta’lim texnologiyalarini rivojlantirish” loyihasidir. Ushbu loyiha 2030-yilgacha ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish va umumiy o’rta ta’lim tizimida ta’limning sifat-samaradorligini oshirishga qaratilgan. [2; 4, b.7]

Raqamli jamiyatda insonni hayotga alohida tayyorlash zarurati insoniyat sivilizatsiyasining axborot jamiyatiga kirib kelishi ta’lim tizimi oldiga tubdan yangi talablarni qo’yadi. Zamonaviy pedagogika bo’yicha yetakchi mutaxassislar ta’lim tizimida ro’y berayotgan o’zgarishlarning tabiati “Ta’limning yangi paradigmasi” kontseptsiyasida o’z ifodasini topganligini yozadi. Yangi ta’lim paradigmasi o’ziga xos “Kelajak uchun ta’lim” strategiyasi asosida ishlab chiqilgan 4K modelidir. Yangi ta’lim paradigmasining mohiyati quyidagi omillar bilan tavsiflanadi:

- kelajakda foydalanish uchun to’plangan katta hajmdagi ma’lumotlardan doimiy ravishda yangi bilimlarni olish usullarini va mustaqil ravishda o’rganish qobiliyatini o’zlashtirishga asosiy e’tiborni qaratish;

- har qanday ma’lumotlar yoki turli xil qarama-qarshi ma’lumotlar bilan ishlash ko’nikmalarini egallash, fikrlashning reproduktiv turini emas, balki mustaqil (tanqidiy) ko’nikmalarini rivojlantirish;

- “Bilim, ko’nikma va malakalarni rivojlantirish” an’anaviy tamoyilini “4K ko’nikmalarini rivojlantirish” modeli bilan to’ldirish.

Zamonaviy yoshlarning maktabda olgan bilim va ko’nikmalari hayotda duch keladigan muammolarni hal qilish uchun yetarli mi? Mamlakatimizdagi umumiy o’rta ta’lim maktablari XXI asr o’quvchisini ta’lim olishga bo’lgan ehtiyojini to’laqonli ta’minlay oladimi? Amaldagi ta’lim tizimimiz, ta’lim standartlarimiz va o’quv dasturlarimiz zamonaviy ishlab chiqarish yoki erkin bozor iqtisodiyoti sharoitiga moslasha oladigan kadrlar tayyorlash talablariga javob beradimi? Bu

savollarning barchasiga javob salbiydir. Ko'pgina maktablar zamonaviy texnologik jihozlar, kompyuterlar texnologiyalari bilan yetarlicha ta'minlanmagan. Mavjud kompyuterlardan ham oddiy matn yozish, kalkulyatorlar yoki proyektorlarning zamonaviy ekvivalenti sifatida ishlatiladi. Ulardan "Informatika" fanidan boshqa fanlarda umuman ishlatilmaydi yoki faqat minimal darajada qo'llaniladi.

Ushbu mavzu bo'yicha davlatimiz va ta'lim vazirliklari tomonidan ishlab chiqilgan dasturlarda AKTdan maktablarda yanada samarali foydalanish mumkinligi qayd etilgan. Yetakchi nazariyotchilar va amaliyotchilar buni qanday amalga oshirish mumkinligini tadqiqot ishlarida ko'rsatib o'tishgan. Bu yerda asosiy tamoyil shundan iboratki, o'quvchilar kompyuterning qanday ishlashini tushunish emas, balki uni turli muammolarni hal qilish, muloqot qilish, faoliyatni tashkil etish, xususan, tadqiqot uchun vosita sifatida ishlatish ko'nikmasiga ega bo'lishi kerak.

So'ngi yillar ichida pedagogika sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilar davlat ta'lim standarti bo'yicha malaka talablarini shakllantirishdan "XXI asr ko'nikmalari"ni rivojlantirishga o'tish uchun ko'p ishlarni amalga oshirdilar. Ular XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ikkita muhim vazifani amalga oshirish lozimligini ko'rsatdilar: birinchidan, bu ko'nikmalar fanning maqsadi, ta'limiy va tarbiyaviy vazifalari bilan bevosita bog'liq bo'lishi kerak; ikkinchidan, umumta'lim fanlari faqat tashqi integratsiya bilan emas balki, mavzular bo'yicha bir-biri bilan ichki integratsiyalashgan bo'lishi kerak. 4K ko'nikmalarini rivojlantirishda an'anaviy yondashuvdan uzoqlashmoqchi bo'lgan maktablar ushbu ikkita talabni ham hisobga olishlari kerak. Tajriba shuni ko'rsatadiki, kompyuter, zamonaviy ta'lim texnologiyalari bo'yicha o'qituvchilar va mutaxassislarning yaqin o'zaro hamkorligida bu ish olib borilganda, 4K ko'nikmalarini rivojlantirishning kompleks dasturini amalga oshirish muvaffaqiyatli bo'ladi. [9, b.32]

4K ko'nikmalarini rivojlantirish uchun to'g'ri tuzilgan o'quv dasturi o'quvchilar egallashi kerak bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning oddiy ro'yxatiga tushmasligi kerak (kompyuterni bilish, matn protsessorlari bilan ishlash

ko'nikmalari, kompyuterda kerakli ma'lumotlarni qidirish va topish qobiliyati). Internet). Bunday bilim va ko'nikmalar haqiqatan ham muhim bo'lsa-da, ularni alohida o'qitishning an'anaviy usuli ko'nikmalarning bir vaziyatdan ikkinchisiga muvaffaqiyatli o'tishini ta'minlamaydi. O'quvchilar hayotiy zarur ko'nikmalarni o'zlashtiradilar, lekin ular turli xil amaliy muammolarni hal qilish uchun bu usullarni qanday birlashtirish kerakligi haqida tushuncha hosil qilmaydi. Haqiqiy kompyuter malakasi ushbu kuchli vositadan maqsadli, ijodiy va moslashuvchan foydalanishni o'z ichiga oladi. O'quvchi yakuniy maqsadni yaxshi tushunishi, yuzaga keladigan turli muammolarni hal qilish uchun kompyuterdan qanday foydalanish mumkinligini tushunishi va turli xil texnik qurilmalar va imkoniyatlardan haqiqatda foydalana olishi kerak. Amaliy muammolarni hal qilish jarayoniga kiritilgan har bir individual kompyuter mahorati inson uchun butunlay boshqacha shaxsiy ma'noga ega bo'ladi. Faqat bu holatda haqiqiy kompyuter savodxonligi haqida gapirish qonuniydir, chunki shundan keyingina zamonaviy texnik vositalar qanday qilib yangi bilimlarni olish vositasiga aylanishi mumkinligi haqida tushuncha paydo bo'ladi. Shunday qilib, hayotiy zarur ko'nikmalarni rivojlantirish - bu o'quvchi shaxsiy, ijtimoiy yoki global muammolarni hal qilish uchun turli mazmundagi ma'lumotlarni topish, saralash, tushunish, tahlil qilish va qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Hayotiy zarur ko'nikmalarni rivojlantirish, birinchi navbatda, keng qamrovli fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishni o'z ichiga oladi vazifalar. Bularga kuzatish va mantiqiy xulosalar chiqarish, turli xil belgilar tizimlari va mavhum modellardan foydalanish, vaziyatni turli nuqtai nazardan tahlil qilish, bayonotlarning umumiy konteksti va yashirin ma'nosini tushunish va bu sohada o'z malakasini oshirish uchun doimiy ravishda mustaqil ishlash qobiliyati kiradi.

XXI asr ko'nikmalarining asosi bu hayotiy zarur ko'nikmalar to'plami bo'lib, biz ularni "4K modeli" atamasi bilan ifodalaymiz. Maktabni bitirish arafasiga kelib, o'quvchilar ushbu ko'nikmalarga yetarlicha ega bo'lishlari kerak. Farzandlarimizni zamonaviy raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishga

o'rgatish yo'lidagi birinchi qadam ular egallaydigan asosiy ko'nikmalar to'plamini tavsiflashdan iborat. Shuningdek, samarali o'qitish metodikasi va natijalarni monitoring qilishning zamonaviy tizimini ishlab chiqish zarur. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar yoshlar hayotining asosiy elementiga aylanib borayotgan jamiyatda hayotimizni farovon kelajak bilan ta'minlamoqchi bo'lsak, unda o'quvchilarda 4K ko'nikmalarini rivojlantirishimiz muhim.

“4K” modelidan foydalanish ko'plab sinovlardan o'tgan, muhimi, zamonaviy yondashuvdir. Yangi tajriba bilan esa o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, o'z fikrini erkin bayon eta olishiga ko'proq ahamiyat beriladi.

“4K” modeli kolloboratsiya, kommunikativlik, kreativ fikrlash, kritik fikrlash kabi tushunchalarni qamrab oladi:

1) kommunikativlik - odamlar bilan muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirish;

2) kollaboratsiya (hamkorlik) – ta'lim oluvchining jamoa bo'lib ishlash qobiliyatini shakllantirish;

3) kreativ fikrlash - o'z maqsadiga erishish yo'lida yangiliklarga qo'l urish, noodatiy qarorlar qabul qilish, ixtirochilik ko'nikmalarini o'rgatish;

4) kritik (tanqidiy) fikrlash - o'z mustaqil fikriga ega bo'lish va uni ifoda etish, masalaga tanqidiy yondashish demakdir.

Bu metodologiya o'quvchilarning rivojlanishiga qaratilgandir. Ushbu kompetensiyalar asosida tasavvur etish, g'oyalarni ilgari surish, dalillar keltirish, ma'lumot yetishmasligini ta'kidlash va izlash, o'z g'oyalarini shakllantirish va boshqalarning g'oyalarini rivojlantirish, taxmin va mulohazalarini baholay olish, guruh maqsadlarini qabul qilish va umumiy natijani baholash kabilar o'rin oladi. Ular o'quvchilarga mustaqil faoliyat va boshqalar bilan birgalikda tadqiqot olib borish, o'zini ko'rsatishga imkon beradi. Ushbu muhim kompetensiyalarni rivojlantirishga yordam berishni istasak, ta'lim jarayonini o'quvchilar uchun qiziqarli va foydali tarzda tashkillashtirishimiz kerak. [6]

Endi 4K modelining har bir bo'limiga alohida to'xtalib o'tamiz:

Kommunikativlik - o'quvchilarning boshqalar bilan muloqotga kirishish qobiliyatini anglatadi. Bunda o'quvchilar fikrini aniq-ravshan ifodalash, suhbatdoshni tinglash, tushunish, ma'lumotni yetkazishda til vositalaridan unumli foydalanishni o'rganadi. Shuningdek, o'rinli savol berish, fikrlarni aniq-tiniq ifodalay olish, mulohazasini to'g'ri talqin etish va himoya qilish ham muhim.

Kollaboratsiya – o'quvchilarning biror maqsadga erishish uchun jamoada ishlash ko'nikmasidir. Bu orqali o'quvchilarda hamkorlik qilish, samarali fikr almashish va bir-birini qo'llab-quvvatlash o'rgatiladi. Shu tariqa o'quvchilarning jamoada ishlash qobiliyati rivojlantiriladi. Biror muammoni hal qilishda jamoaviy hamkorlik asosida fikr bildirish, bir-birini qo'llab-quvvatlash, tushunish muhim rol o'ynaydi. Ko'pgina topshiriqlarni bajarishda o'quvchilar jamoaviy fikrlab, xulosa chiqarishi mumkin.

Kreativlik – noodatiy fikrlash, noodatiy g'oyalarni ilgari surish, ijodiy tafakkur va yangilik qilish qobiliyatini bildiradi. O'quvchilar maqsadiga erishish uchun yangi yondashuvlarni qo'llashni o'rganadi. Innovatsion yechimlarni ishlab chiqadi va ijodiy muammolarni hal qilish ko'nikmasiga ega bo'ladi. Masalan, o'quvchilar kreativ yondashib, berilgan topshiriqlarni noodatiy usulda hal etish ko'nikmasini shakllantiradi. [5, b.20]

Kritik(tanqidiy) fikrlash - o'quvchilarning axborotni tanqidiy baholash, shaxsiy fikr-mulohazalarini shakllantirish ko'nikmasidir. Bunda o'quvchilar muammolarga tahliliy nuqtai nazardan yondashishni o'rganadi. Mantiqiy fikrlash asosida nuqtai nazarini shakllantiradi. Zamonaviy ta'lim yod olishga yo'naltirilgan kontent o'rniga o'quvchining mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi muhim ko'nikmalarni shakllantirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ymoqda. Shu bilan birga, ta'lim mazmuni o'quvchilarning jamiyatda o'z o'rinlarini topishga ko'maklashuvchi hayotiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. An'anaviy ta'limda nima? qachon? qayerda? degan savollarga javob topilar va bu o'quvchilarning xotirasini rivojlantirar edi. Hayotiy ko'nikmalar rivojlanmagani hisobiga o'quvchilar hayotda duch keladigan masalalar, muammolarga javob topa olmasligi mumkin. Agar o'quvchida muammoga keng qamrovli yechim topish

ko'nikmasi shakllantirilsa, muammoga duch kelganda unga qanday yechim topish ustida bosh qotiradi. Mas'uliyat, ishtiyoq, tanqidiy fikrlash, muammoga o'ziga xos uslubda yechim topish kabi ko'nikmalar asosida shaxs harakteri shakllanadi.

NATIJALAR:

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, 4K modeli asosida ta'lim berish quyidagi natijalarga olib keladi:

- o'quvchining bilim olish jarayonini boyitadi;
- o'quvchilarga kognitiv (atrof-olam haqidagi bilim doirasini kengaytirish, bilish ehtiyojlarini rivojlantirish ta'limi) axborot beradi;
- o'quvchilarda materialni o'rganishga ishtiyoq uyg'otadi;
- o'quvchilarning o'z shaxsiy bilim va dunyoqarashlarni shakllantirish imkoniyatlarni kengaytiridi;
- axborotni ikki tomonlama almashish samaradorligini oshiradi;
- o'quvchilarga mustaqil hayotga tayyorlanishlari uchun zarur bilimlar beradi;
- turli xil madaniyat va ijtimoiy-iqtisodiy darajadagi guruhlar o'rtasida ijobiy o'zaro munosabatlarni ilgari suradi;
- hamkorlik shunday holatki, ta'lim jarayoni subyektlari birgalashib faoliyat qiladi, o'rtoqlik, o'zaro yordam, jamotchilik yuzaga keladi.

Yakuniy natijada "Raqamli jamiyat" sharoitiga moslasha oadigan, raqobatbardosh, jamoaviy hamkorlik ko'nikmalariga ega, turli hayotiy vaziyatlarda muammolarni anglab, ularni hal qilishga dadil kirishuvchi, tafakkur kuchiga ishonuvchi, jamoada mustaqil mulohazalarini ayta oladigan, o'z fikr va qarashlarini himoya qila oladigan, to'laqonli savodxon XXI asr kadrlarini tarbiya qilamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmoni

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabrdagi “ Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni.

3. Bekmurodova S. Texnologiya fanini o‘qitishga yangicha yondashuv. Metodik qo‘llanma. – Toshkent. 2017. – B. 140.

4. Jumanazarov S. Ta’limda raqamli texnologiyalar. Uslubiy qo‘llanma. – Toshkent: Lesson Press, 2023. – B. 46.

5. Kadirova N. Texnologiya fani servis xizmati yo‘nalishi darslarida o‘quvchilarning kreativ yondashuvini rivojlantirish. – Monografiya // Farg‘ona: “SUNRISE-PRO” nashriyoti, 2023. – B. 152.

6. Вербицкий А.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. Труды методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы». - М., 2004 г.

7. Ковалев Г. А. Психическое развитие ребенка и жизненная среда // Вопросы психологии. – 1993. № 1. – С. 13-23.

8. Кохановская Д. Р. Теоретический анализ проблемы развития креативности у студентов // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Уфа, июль 2012 г.). – Уфа : Лето, 2012. – URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/60/2565/> (дата обращения: 19.10.2019).

9. Пардаев М., Сангирова З и др. Развитие жизненных навыков у школьников. Методическое пособие для учителей естественных наук. Ташкент, Бактрия пресс, 2021. – С. 160.

10. Пинская М.А, Михайлова. А. М. Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке: Практические рекомендации / авт.-сост. - М. : Корпорация «Российский учебник», 2019. – С. 76

11. Подымова Л.С., Алисов Е.А., Головятенко Т.А. Персональная среда обучения в контексте безопасности личности // Образовательное пространство в информационную эпоху – 2019: сб. науч. трудов

Международной научно-практической конференции / под ред. С.В. Ивановой. – 2019. – С. 367-378.

12. Собкин В.С., Адамчук Д.Н., Руднев М.Г. Отчет “Анализ факторов, оказывающих влияние на компетентность учащихся школ в сфере ИКТ”. М., ИСО РАО, 2006.

13. www.ziynet.uz

14. www.UzPedia.uz